MATERIAŁ WSPOMAGAJĄCY

ZESTAW MATERIAŁÓW UZUPEŁNIAJĄCYCH Z SOCJOLOGII

Dla studentów mających trudności w nauce

Prostsze wyjaśnienia • konkretne przykłady • ćwiczenia krok po kroku • powtórki bez chaosu

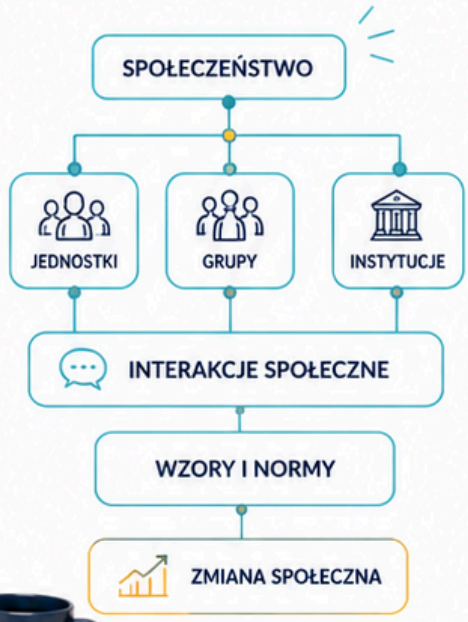

POJĘCIE

proste i zrozumiałe wyjaśnienia kluczowych pojęć socjologicznych

PRZYKŁAD

konkretne sytuacje z życia i współczesnego świata

AUTOR

najważniejsi badacze i ich kluczowe idee w pigułce

ZASTOSOWANIE

jak wykorzystać wiedzę w praktyce i lepiej rozumieć rzeczywistość

CHAOS → PORZĄDEK → ZROZUMIENIE

MATERIAŁ WSPOMAGAJĄCY

INFORMACJE O MATERIALE

Ten materiał został przygotowany jako pomoc uzupełniająca dla osób, które potrzebują więcej czasu, prostszych wyjaśnień, dodatkowych przykładów lub uporządkowanych ćwiczeń podczas nauki socjologii.

JAK MOŻESZ Z NIEGO KORZYSTAĆ?

1 Na lekcji

jako dodatkowe wyjaśnienie trudnego pojęcia.

2 Na zajęciach wyrównawczych

jako materiał do spokojnej pracy krok po kroku.

3 W domu

jako pomoc w powtórce i samodzielnym utrwalaniu.

4 Przed sprawdzianem

jako szybkie przypomnienie najważniejszych pojęć.

Materiał edukacyjny do użytku zgodnego z warunkami licencji zakupionego produktu.

MATERIAŁ WSPOMAGAJĄCY

SPIS TREŚCI

MODUŁ 01

ZANIM ZACZNIESZ: JAK UCZYĆ SIĘ SOCJOLOGII KROK PO KROKU

04–09

MODUŁ 02

PODSTAWOWE POJĘCIA BEZ CHAOSU

10–18

MODUŁ 03

KLASYCY SOCJOLOGII BEZ POMYŁEK

19–27

MODUŁ 04

TRUDNIEJSZE TEMATY POPRZEZ CODZIENNE SYTUACJE

28–36

MODUŁ 05

UTRWAL, SPRAWDŹ I ODZYSKAJ PEWNOŚĆ

37–45

ZROZUM

ZOBACZ PRZYKŁAD

POŁĄCZ

PRZEĆWICZ

SPRAWDŹ

MATERIAŁ WSPOMAGAJĄCY

JEŚLI SOCJOLOGIA WYDAJE CI SIĘ TRUDNA — ZACZNIJ TUTAJ

Nie musisz rozumieć wszystkiego od razu. W socjologii wiele pojęć brzmi abstrakcyjnie, dopóki nie zobaczysz ich na konkretnym przykładzie. Czasem dwa terminy wydają się niemal identyczne. Czasem pamiętasz nazwisko autora, ale nie pamiętasz, co właściwie chciał wyjaśnić.

Ten zestaw został przygotowany po to, aby rozłożyć trudniejsze treści na mniejsze i bardziej zrozumiałe części.

1 ZROZUM
Najpierw poznaj prostą ideę.

2 ZOBACZ
Połącz ją z konkretną sytuacją.

3 PORÓWNAJ
Sprawdź, czym różni się od podobnych pojęć.

4 PRZEĆWICZ
Wykonaj krótkie zadanie.

5 SPRAWDŹ
Upewnij się, że potrafisz wyjaśnić to samodzielnie.

Nie chodzi o zapamiętanie większej liczby definicji.
Chodzi o to, aby wiedzieć, co naprawdę znaczą.

MODUŁ 01

ZANIM ZACZNIESZ

JAK UCZYĆ SIĘ SOCJOLOGII KROK PO KROKU

Najpierw rozpoznaj trudność.
Potem zmniejsz ją do jednego konkretnego problemu.

MATERIAŁ WSPOMAGAJĄCY

DLACZEGO SOCJOLOGIA MOŻE WYDAWAĆ SIĘ TRUDNA?

CO SPRAWIA MI TRUDNOŚĆ?

1. TRUDNE SŁOWA

Rozumiem temat, ale definicje są dla mnie zbyt skomplikowane. ☐

2. PODOBNE POJĘCIA

Wiem, że terminy są różne, ale często je mylę. ☐

3. AUTORZY

Pamiętam nazwiska, ale mieszają mi się ich idee. ☐

4. DŁUGIE TEKSTY

Po kilku akapitach tracę główną myśl. ☐

5. ABSTRAKCYJNE TEORIE

Rozumiem definicję, ale nie wiem, jak wygląda ona w rzeczywistości. ☐

6. ZADANIA

Znam temat, ale nie wiem, jak wykorzystać wiedzę w odpowiedzi. ☐

WAŻNE

„Nie rozumiem socjologiii" to zbyt ogólne stwierdzenie.

↓

„Mylę dwa pojęcia."

„Nie rozumiem tej definicji."

„Nie potrafię znaleźć przykładu."

MATERIAŁ WSPOMAGAJĄCY

MOJA MAPA TRUDNOŚCI

Zanim zaczniesz powtarzać wszystko, sprawdź, czego naprawdę potrzebujesz.

1 KTÓRY TEMAT JEST DLA MNIE TRUDNY?

.....

2 CO DOKŁADNIE SPRAWIA MI PROBLEM?

- ☐ Nie rozumiem pojęcia.
- ☐ Mylę je z innym pojęciem.
- ☐ Nie pamiętam autora.
- ☐ Nie rozumiem przykładu.
- ☐ Nie potrafię zastosować pojęcia.
- ☐ Nie wiem, jak odpowiedzieć na pytanie.
- ☐ Inne: _____

3 CZEGO POTRZEBUJĘ?

- ☐ prostszej definicji
- ☐ konkretnego przykładu
- ☐ porównania
- ☐ schematu
- ☐ dodatkowego ćwiczenia
- ☐ krótkiej powtórki

4 PO PRACY Z TEMATEM

1. NADAL NIE ROZUMIEM
2. ROZUMIEM CZĘŚCIOWO
3. POTRAFIĘ WYJAŚNIĆ
4. POTRAFIĘ ZASTOSOWAĆ

MATERIAŁ WSPOMAGAJĄCY

JAK ROZUMIEĆ TRUDNE DEFINICJE?

Nie próbuj zapamiętać zdania, którego jeszcze nie rozumiesz.

1 DEFINICJA PODRĘCZNIKOWA

> Socjalizacja to proces, poprzez który jednostka przyswaja normy, wartości, wzory zachowań i kompetencje potrzebne do funkcjonowania w społeczeństwie.

2 ROZBIJ DEFINICJĘ

KTO?	CO ROBI?	CZEGO?	PO CO?
jednostka / człowiek	uczy się	norm, wartości i sposobów zachowania	aby funkcjonować z innymi ludźmi

3 POWIEDZ TO PROŚCIEJ

Socjalizacja to proces uczenia się, jak funkcjonować w społeczeństwie.

To uproszczone zdanie pomaga zrozumieć sens, ale nie zastępuje dokładnego brzmienia definicji.

4 ZNAJDŹ PRZYKŁAD

Dziecko uczy się, że podczas lekcji nie należy przerywać innym osobom.

SCHEMAT

TRUDNA DEFINICJA → KLUCZOWE SŁOWA → PROSTE ZDANIE → PRZYKŁAD

MATERIAŁ WSPOMAGAJĄCY

METODA 3 PYTAŃ

Gdy nie rozumiesz pojęcia, odpowiedz na trzy pytania.

1 CO TO ZNACZY?

Powiedz własnymi słowami, jaka jest główna idea.

2 JAK TO WYGLĄDA W ŻYCIU?

Znajdź jedną konkretną sytuację.

3 CZYM TO NIE JEST?

Porównaj z podobnym pojęciem albo częstym błędem.

PRZYKŁAD

POJĘCIE:
NORMA SPOŁECZNA

Co to znaczy?

Reguła mówiąca, jakie zachowanie jest oczekiwane.

Jak to wygląda w życiu?

W bibliotece oczekuje się zachowania ciszy.

Czym to nie jest?

Nie każda norma społeczna jest przepisem prawa.

Jeśli potrafisz odpowiedzieć na te trzy pytania bez patrzenia w materiał, prawdopodobnie rozumiesz pojęcie — a nie tylko pamiętasz definicję.

MATERIAŁ WSPOMAGAJĄCY

POJĘCIE „PO LUDZKU”

Karta do tłumaczenia trudnych terminów na język, który naprawdę rozumiesz.

POJĘCIE _____

DEFINICJA Z MATERIAŁU

_____

_____

_____

3 NAJWAŻNIEJSZE SŁOWA

1. _____ 2. _____ 3. _____

WŁASNYMI SŁOWAMI

To pojęcie oznacza...

_____

_____

_____

KONKRETNY PRZYKŁAD

Mogę je zobaczyć, gdy...

_____

_____

NIE MYL Z: _____

NAJWAŻNIEJSZA RÓŻNICA: _____

DEFINICJA → ZROZUMIENIE → WŁASNE SŁOWA → PRZYKŁAD

☐ Potrafię wyjaśnić to pojęcie komuś innemu bez czytania definicji.

MODUŁ 02

PODSTAWOWE POJĘCIA BEZ CHAOSU

Najpierw zrozum sens pojęcia. Potem zobacz przykład.
Na końcu sprawdź, czym różni się od podobnych terminów.

Pojęcia budują jeden system.
Zrozum powiązania, a uporządkujesz wiedzę.

MODUŁ 02

SPOŁECZEŃSTWO

To nie tylko „duża grupa ludzi".

CO TO ZNACZY?

Społeczeństwo to zbiorowość ludzi połączonych trwałymi relacjami, zasadami, instytucjami, kulturą i wspólnym funkcjonowaniem.

PROŚCIEJ

Ludzie żyją razem, tworzą zasady, instytucje, role i sposoby współpracy.

ZOBACZ TO W ŻYCIU

NIE MYL Z: GRUPA SPOŁECZNA

SPOŁECZEŃSTWO

duża, złożona całość obejmująca wiele różnych grup i instytucji.

GRUPA SPOŁECZNA

mniejsza zbiorowość ludzi pozostających ze sobą w określonych relacjach.

MINIĆWICZENIE

Czy klasa szkolna jest społeczeństwem?

☐ Tak ☐ Nie

→ Nie. Jest grupą społeczną funkcjonującą w ramach społeczeństwa.

ZAPAMIĘTAJ:

Społeczeństwo = ludzie + relacje + zasady + instytucje + kultura

MODUŁ 02

GRUPA SPOŁECZNA

Nie każda liczba osób znajdujących się obok siebie tworzy grupę społeczną.

CO TO ZNACZY?

Grupa społeczna to zbiorowość osób, między którymi istnieją określone relacje, więzi, zasady albo wspólny cel.

PROŚCIEJ

Ludzie są ze sobą w jakiś sposób połączeni i wiedzą, że należą do tej samej grupy.

PRZYKŁADY

RODZINA
więzi rodzinne

KLASA SZKOLNA
wspólna nauka i zasady

DRUŻYNA SPORTOWA
wspólny cel

GRUPA PRZYJACIÓŁ
więzi i regularne kontakty

UWAGA

Osoby stojące przypadkowo na przystanku nie muszą tworzyć grupy społecznej.

Brakuje trwałej relacji albo wspólnego celu, który łączy te osoby.

SPRAWDŹ

Która opcja najlepiej pokazuje grupę społeczną?

A. osoby przechodzące przez przejście dla pieszych
B. członkowie szkolnego koła teatralnego
C. pasażerowie przypadkowo jadący windą

Poprawna odpowiedź: B

ZAPAMIĘTAJ

GRUPA = LUDZIE + WIĘŹ/RELACJA + WSPÓLNY ELEMENT

MODUŁ 02

STATUS I ROLA SPOŁECZNA

Jedno mówi, jakie miejsce zajmujesz. Drugie — czego się od ciebie oczekuje.

STATUS SPOŁECZNY

Miejsce lub pozycja jednostki w określonej strukturze społecznej.

- UCZEŃ
- NAUCZYCIEL
- RODZIC
- LEKARZ
- PRACOWNIK

ROLA SPOŁECZNA

Zestaw oczekiwań dotyczących zachowania osoby zajmującej określony status.

STATUS: UCZEŃ

↓

ROLA:

- uczestniczy w lekcjach
- wykonuje zadania
- przestrzega zasad szkoły
- przygotowuje się do zajęć

STATUS = KIM JESTEM W DANEJ SYTUACJI?
ROLA = CZEGO SIĘ ODE MNIE OCZEKUJE?

! WAŻNE

Jedna osoba może mieć wiele statusów jednocześnie.

- UCZENNICA
- CÓRKA
- PRZYJACIÓŁKA
- CZŁONKINI DRUŻYNY

MINIĆWICZENIE

Kasia jest przewodniczącą klasy.

„Przewodnicząca klasy" to przede wszystkim:

- ☐ norma
- ☐ status
- ☐ wartość

Odpowiedź: status

MODUŁ 02

SOCJALIZACJA

Jak uczymy się funkcjonować z innymi ludźmi?

CO TO ZNACZY?

Socjalizacja to proces uczenia się norm, wartości, wzorów zachowań i sposobów funkcjonowania w społeczeństwie.

PROŚCIEJ

Uczymy się, jak zachowywać się w różnych sytuacjach społecznych.

Socjalizacja trwa przez całe życie.

DZIECIŃSTWO → SZKOŁA → GRUPA RÓWIEŚNICZA → PRACA → DOROSŁE ŻYCIE

KTO NAS SOCJALIZUJE?

- RODZINA
- SZKOŁA
- RÓWIEŚNICY
- MEDIA
- PRACA
- INSTYTUCJE

PRZYKŁAD

Dziecko uczy się, że podczas rozmowy należy poczekać, aż druga osoba skończy mówić.

OBSERWACJA → NAUKA ZASADY → ZACHOWANIE

NIE MYL Z: WYCHOWANIE

Wychowanie jest świadomym oddziaływaniem, natomiast socjalizacja jest szerszym procesem uczenia się życia społecznego.

ZAPAMIĘTAJ

SOCJALIZACJA = UCZENIE SIĘ ŻYCIA W SPOŁECZEŃSTWIE

MODUŁ 02

NORMY I WARTOŚCI

Jedno mówi, co jest ważne. Drugie — jak należy się zachować.

WARTOŚCI

Idee i przekonania dotyczące tego, co uznajemy za ważne, dobre lub pożądane.

- UCZCIWOŚĆ
- WOLNOŚĆ
- SZACUNEK
- RODZINA
- BEZPIECZEŃSTWO

NORMY

Reguły określające, jakie zachowania są oczekiwane, dozwolone albo niedozwolone.

- NIE OSZUKUJ
- SZANUJ INNYCH
- PRZESTRZEGAJ KOLEJKI

RELACJA

WARTOŚĆ
SZACUNEK

↓

NORMA
Nie obrażaj innych osób.

↓

ZACHOWANIE
Słuchasz rozmówcy bez wyśmiewania go.

NIE MYL

WARTOŚĆ
= CO JEST WAŻNE?

VS

NORMA
= JAK POWINIENEM SIĘ ZACHOWAĆ?

MINIĆWICZENIE

1. „Uczciwość” jest przede wszystkim:
   - ☐ normą
   - ☐ wartością

   Odpowiedź: wartością

2. „Nie kopiuj odpowiedzi podczas sprawdzianu” jest:
   - ☐ normą
   - ☐ wartością

   Odpowiedź: normą

MODUŁ 02

INSTYTUCJE SPOŁECZNE

Społeczeństwo potrzebuje trwałych sposobów organizowania ważnych obszarów życia.

CO TO ZNACZY?

Instytucje społeczne to utrwalone sposoby organizowania ważnych potrzeb i działań społecznych.

PROŚCIEJ

Pomagają społeczeństwu organizować życie w określonych obszarach.

RODZINA
opieka, wychowanie, więzi

EDUKACJA
nauczanie i przekazywanie wiedzy

PAŃSTWO
organizacja władzy i prawa

GOSPODARKA
produkcja, praca i wymiana

RELIGIA
system wierzeń i praktyk

PRAWO
regulacja zachowań

UWAGA

INSTYTUCJA ≠ TYLKO BUDYNEK

Szkoła jako budynek to konkretne miejsce.

Edukacja jako instytucja społeczna to szerszy system ról, zasad, organizacji i działań związanych z nauczaniem.

MINIĆWICZENIE

Który przykład najlepiej pokazuje instytucję społeczną?

A. pojedynczy sklep

B. system edukacji

C. ławka w parku

Poprawna odpowiedź: B

MODUŁ 02

KULTURA

Kultura to znacznie więcej niż sztuka, muzyka i literatura.

CO TO ZNACZY?

Kultura obejmuje wartości, normy, symbole, język, wiedzę, zwyczaje i sposoby działania wspólne dla określonej zbiorowości.

PROŚCIEJ

To wszystko, czego ludzie uczą się jako członkowie społeczeństwa i co pomaga im rozumieć świat oraz siebie nawzajem.

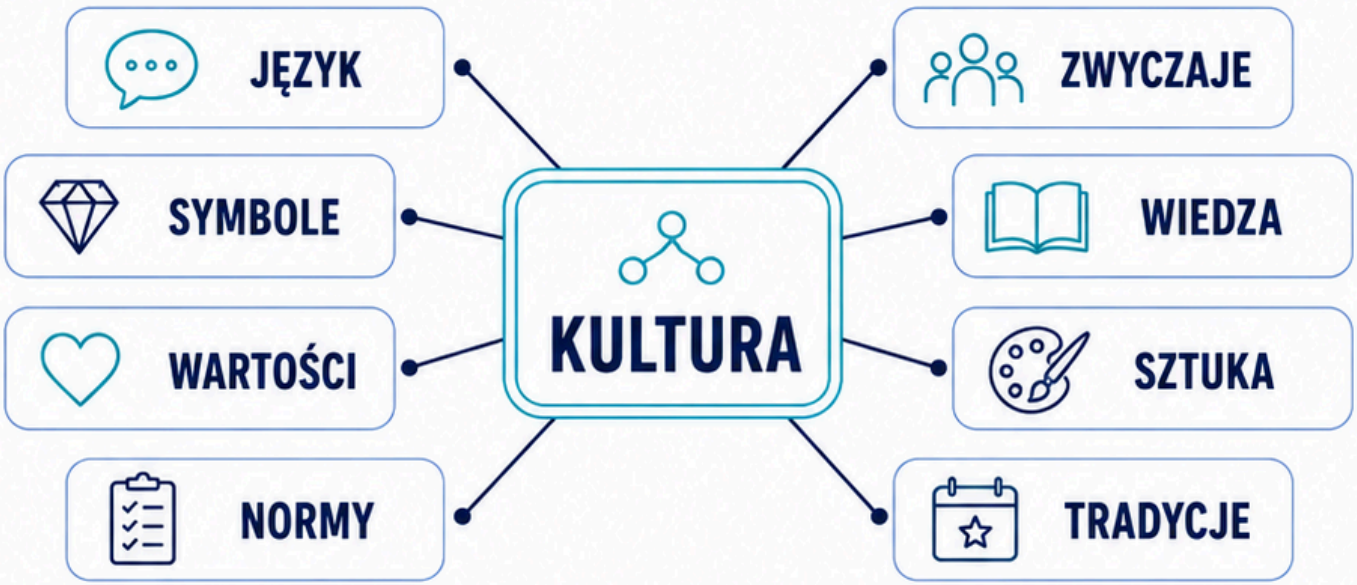

PRZYKŁAD

Sposób powitania może być elementem kultury.
W jednej społeczności może to być uścisk dłoni, a w innej — inny gest.

WAŻNE

Kultura jest wyuczona, przekazywana i współdzielona.

NIE MYL

KULTURA ≠ TYLKO „WYSOKA KULTURA”

Nie ogranicza się do teatru, muzeów czy literatury.

MINIĆWICZENIE

Czy język jest elementem kultury?

☐ Tak ☐ Nie

Odpowiedź: Tak

MAPA POWIĄZAŃ PODSTAWOWYCH POJĘĆ

Nie ucz się tych terminów jako osobnych definicji. Zobacz, jak tworzą jeden system.

SPOŁECZEŃSTWO

składa się z

GRUP SPOŁECZNYCH

w których ludzie mają

STATUSY I ROLE

i uczą się sposobów funkcjonowania poprzez

SOCJALIZACJĘ

która przekazuje

NORMY I WARTOŚCI

które są częścią

KULTURY

INSTYTUCJE SPOŁECZNE

organizują ważne obszary życia społeczeństwa.

PRZYKŁAD: SZKOŁA

- SPOŁECZEŃSTWO
- SZKOŁA JAKO INSTYTUCJA
- KLASA JAKO GRUPA
- UCZEŃ — STATUS
- UCZENIE SIĘ — ELEMENT ROLI
- PUNKTUALNOŚĆ — NORMA
- ODPOWIEDZIALNOŚĆ — WARTOŚĆ
- SOCJALIZACJA

SPRÓBUJ SAM

Wybierz inną sytuację społeczną i zbuduj podobny łańcuch.

MODUŁ 03

KLASYCY SOCJOLOGII BEZ POMYŁEK

Nie zaczynaj od nazwisk i definicji.
Najpierw zrozum pytanie, które każdy autor próbował rozwiązać.

ÉMILE DURKHEIM

Co sprawia, że społeczeństwo pozostaje razem?

KARL MARX

Skąd biorą się konflikty i nierówności?

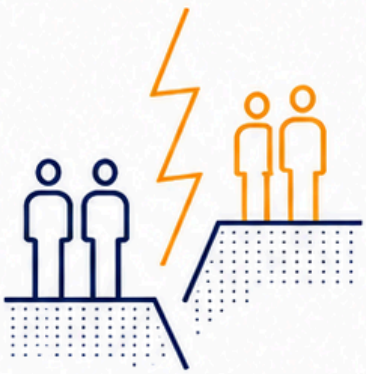

MAX WEBER

Jak ludzie nadają sens działaniom i jak organizowana jest nowoczesna władza?

DURKHEIM → ŁAD I WIĘZI

MARX → KONFLIKT I NIERÓWNOŚĆ

WEBER → DZIAŁANIE, SENS I ORGANIZACJA

Najpierw główna idea.
Dopiero potem szczegóły.

MODUŁ 03

ÉMILE DURKHEIM

Najpierw zrozum główną ideę

GŁÓWNE PYTANIE
Co sprawia, że ludzie mogą żyć razem jako społeczeństwo?

GŁÓWNA IDEA
Durkheim uważał, że społeczeństwo nie jest tylko sumą pojedynczych ludzi. Istnieją zasady, normy, instytucje i sposoby działania, które wpływają na jednostki i pomagają utrzymać porządek społeczny.

JEDNOSTKI
↓
NORMY + WARTOŚCI + INSTYTUCJE
↓
WIĘZI SPOŁECZNE
↓
SPOŁECZEŃSTWO

PROŚCIEJ
Społeczeństwo wpływa na nasze zachowanie, nawet jeśli nie zawsze zauważamy ten wpływ.

PRZYKŁAD
Uczeń wchodzi do sali lekcyjnej i automatycznie:

- siada w określonym miejscu,
- nie mówi bez przerwy,
- reaguje na dzwonek,
- rozumie rolę nauczyciela.

Czy ktoś codziennie tłumaczy mu wszystkie te zasady?

Nie. Wiele z nich już zna jako część życia społecznego.

KOJARZ DURKHEIMA Z:
ŁADEM | WIĘZIĄ | NORMAMI | INSTYTUCJAMI | SPOŁECZEŃSTWEM

DURKHEIM PYTA:
Jak społeczeństwo utrzymuje spójność?

MODUŁ 03

DURKHEIM — 3 POJĘCIA, KTÓRE WARTO ROZRÓŻNIAĆ

FAKT SPOŁECZNY

Co to jest?

Sposób działania, myślenia lub odczuwania istniejący poza jednostką i wywierający na nią społeczny wpływ.

PROŚCIEJ

Społeczna zasada albo sposób działania, którego nie wymyśliłeś sam, ale który wpływa na twoje zachowanie.

PRZYKŁAD

Przekonanie, że na egzamin należy przyjść punktualnie.

SOLIDARNOŚĆ SPOŁECZNA

Co to jest?

Więź, która łączy członków społeczeństwa.

SOLIDARNOŚĆ MECHANICZNA

Ludzie są podobni, wykonują podobne role i podzielają zbliżone przekonania.

SOLIDARNOŚĆ ORGANICZNA

Ludzie różnią się i specjalizują, ale są od siebie wzajemnie zależni.

PRZYKŁAD

LEKARZ → ROLNIK → NAUCZYCIEL → MECHANIK

Wszyscy potrzebują siebie nawzajem.

ANOMIA

Co to jest?

Stan osłabienia lub niejasności norm społecznych.

PROŚCIEJ

Ludzie nie wiedzą już wyraźnie, jakie zasady obowiązują i czego można oczekiwać.

NIE MYL

ANOMIA ≠ BRAK JAKICHKOLWIEK ZASAD

To sytuacja, w której normy stają się słabe, sprzeczne albo mało czytelne.

MINIĆWICZENIE

Które pojęcie najlepiej pasuje do sytuacji?

> „Po gwałtownej zmianie społecznej ludzie nie wiedzą, jakie zasady i oczekiwania nadal obowiązują."

A. solidarność B. anomia C. rola społeczna

Poprawna odpowiedź: B

MODUŁ 03

KARL MARX

Najpierw zrozum główną ideę

GŁÓWNE PYTANIE

Dlaczego w społeczeństwie pojawiają się nierówności i konflikty?

GŁÓWNA IDEA

Marx zwracał uwagę na znaczenie gospodarki, własności i relacji między klasami społecznymi. Szczególnie interesował go konflikt między ludźmi, którzy kontrolują środki produkcji, a tymi, którzy sprzedają swoją pracę.

ZASOBY
↓
WŁASNOŚĆ
↓
POZYCJA EKONOMICZNA
↓
INTERESY
↓
KONFLIKT

PROŚCIEJ

Ludzie mogą mieć różne interesy, ponieważ zajmują różne miejsca w systemie gospodarczym.

PRZYKŁAD

WŁAŚCICIEL
- niższe koszty
- większy zysk

⟵ ⚡ ⟶

PRACOWNIK
- wyższe wynagrodzenie
- lepsze warunki

Czy ich interesy zawsze są identyczne?

Nie — i właśnie w takich napięciach Marx widział źródło konfliktu klasowego.

KOJARZ MARXA Z:

KLASĄ | PRACĄ | WŁASNOŚCIĄ | NIERÓWNOŚCIĄ | KONFLIKTEM

MARX PYTA:

Kto posiada zasoby, kto pracuje i kto korzysta z efektów tej pracy?

MODUŁ 03

MARX — 4 POJĘCIA KROK PO KROKU

1 KLASA SPOŁECZNA

W ujęciu marksistowskim pozycja związana przede wszystkim z relacją do środków produkcji.

BURŻUAZJA

posiada środki produkcji

VS

PROLETARIAT

sprzedaje swoją pracę

2 PRACA

CZAS + WYSIŁEK + UMIEJĘTNOŚCI

↓

PRODUKT / USŁUGA

Działalność produkcyjna jest kluczowa dla zrozumienia relacji społecznych i ekonomicznych.

3 WYZYSK

PROŚCIEJ: Sytuacja, w której właściciel przejmuje część wartości wytwarzanej przez pracownika.

4 ALIENACJA

Oddzielenie pracownika od efektu własnej pracy, procesu pracy, innych ludzi i własnej możliwości twórczego działania.

PROŚCIEJ:
Człowiek może wykonywać pracę, nad którą ma niewielką kontrolę i z którą nie czuje związku.

PRZYKŁAD:
Pracownik wykonuje tę samą operację przez wiele godzin i nie decyduje: co produkuje, jak produkuje, po co produkuje.

NIE MYL:
ALIENACJA ≠ ZWYKŁE ZNUDZENIE
To szersze pojęcie dotyczące relacji człowieka z pracą i produkcją.

MINIĆWICZENIE

„Pracownik wykonuje przez cały dzień jeden drobny etap produkcji i nigdy nie widzi gotowego produktu."

Jakie pojęcie najlepiej pomaga analizować tę sytuację?

ODPOWIEDŹ:

ALIENACJA

MODUŁ 03

MAX WEBER

Najpierw zrozum główną ideę

GŁÓWNE PYTANIE

Jak zrozumieć działania ludzi i sposób organizacji nowoczesnego społeczeństwa?

GŁÓWNA IDEA

Weber uważał, że socjologia powinna analizować znaczenia, jakie ludzie nadają swoim działaniom. Jednocześnie interesował się: władzą, organizacjami, biurokracją i racjonalizacją.

PROŚCIEJ

To samo zachowanie może mieć różny sens dla różnych ludzi.

PRZYKŁAD

UCZEŃ A
uczy się, bo chce zdobyć wysoką ocenę.

UCZEŃ B
uczy się, bo boi się reakcji rodziców.

UCZEŃ C
uczy się, bo interesuje go temat.

To samo zachowanie: **NAUKA**
Różne motywy i znaczenia.

WEBER PYTA:

Co dana osoba robi?

↓

Jaki sens nadaje temu działaniu?

↓

Jak jej działanie odnosi się do innych ludzi?

KOJARZ WEBERA Z:

- DZIAŁANIEM
- SENSEM
- WŁADZĄ
- BIUROKRACJĄ
- RACJONALIZACJĄ

MODUŁ 03

WEBER – DZIAŁANIE, WŁADZA I BIUROKRACJA

1 DZIAŁANIE SPOŁECZNE

Działanie społeczne to zachowanie, któremu człowiek nadaje znaczenie i które uwzględnia innych ludzi.

PROŚCIEJ

Robię coś, ponieważ w jakiś sposób odnoszę swoje zachowanie do innych.

PRZYKŁAD

Wysyłam wiadomość znajomemu, oczekując odpowiedzi.

2 WŁADZA

Możliwość wpływania na działania innych ludzi.

OSOBA / INSTYTUCJA

↓

WPŁYW

↓

ZACHOWANIE INNYCH

3 TYPY PANOWANIA

TRADYCYJNE

Tak było od dawna.

CHARYZMATYCZNE

Ufamy tej wyjątkowej osobie.

LEGALNO-RACJONALNE

Obowiązują przepisy i formalne stanowiska.

4 BIUROKRACJA

- hierarchia
- przepisy
- dokumentacja
- określone kompetencje
- formalne stanowiska

Biurokracja organizuje działanie za pomocą formalnych reguł i podziału obowiązków.

PRZYKŁAD

URZĄD

↓

WNIOSEK

↓

PROCEDURA

↓

URZĘDNIK

↓

DECYZJA

UWAGA

BIUROKRACJA ≠ TYLKO ‘ZA DUŻO PAPIERÓW’

U Webera to szczególny typ organizacji formalnej.

MODUŁ 03

DURKHEIM × MARX × WEBER

Trzech autorów może patrzeć na tę samą sytuację i zadawać zupełnie inne pytania.

AUTOR	GŁÓWNE PYTANIE	SZUKA PRZEDE WSZYSTKIM
 DURKHEIM	 Co utrzymuje społeczeństwo razem?	 norm, więzi, instytucji
 MARX	 Skąd biorą się konflikt i nierówności?	 klas, własności, interesów
 WEBER	 Jaki sens mają działania ludzi i jak działa władza?	 znaczeń, działań, organizacji

TA SAMA SYTUACJA: SZKOŁA

DURKHEIM ZAPYTA:

Jakie normy i instytucje utrzymują porządek?

MARX ZAPYTA:

Czy dostęp do edukacji i zasobów jest równy dla wszystkich?

WEBER ZAPYTA:

Jakie znaczenie uczniowie i nauczyciele nadają swoim działaniom? Jak działa formalna organizacja szkoły?

SKRÓT DO ZAPAMIĘTANIA

DURKHEIM → PORZĄDEK

MARX → KONFLIKT

WEBER → SENS

 To skrót pomagający rozpocząć naukę, a nie pełny opis teorii każdego autora.

MODUŁ 03

KTO POWIEDZIAŁBY CO?

Rozpoznaj sposób myślenia autora, zamiast uczyć się samych nazwisk.

1 SYTUACJA 1

W społeczeństwie potrzebne są wspólne normy, które pomagają utrzymać spójność.

- (●) Durkheim
- ( ) Marx
- ( ) Weber

☆ Odpowiedź: **Durkheim**

2 SYTUACJA 2

Musimy zapytać, kto posiada zasoby i jakie interesy mają różne grupy.

- ( ) Durkheim
- (●) Marx
- ( ) Weber

☆ Odpowiedź: **Marx**

3 SYTUACJA 3

Aby zrozumieć zachowanie, trzeba sprawdzić, jaki sens osoba mu nadaje.

- ( ) Durkheim
- ( ) Marx
- (●) Weber

☆ Odpowiedź: **Weber**

4 SYTUACJA 4

Silny podział pracy może powodować wzajemną zależność ludzi.

☆ Odpowiedź: **Durkheim**

5 SYTUACJA 5

Formalne przepisy, stanowiska i hierarchia są charakterystyczne dla nowoczesnej organizacji.

☆ Odpowiedź: **Weber**

6 SYTUACJA 6

Różne klasy społeczne mogą mieć sprzeczne interesy ekonomiczne.

☆ Odpowiedź: **Marx**

JEŚLI SIĘ MYLISZ...

Nie wracaj od razu do całego rozdziału.

Zapytaj:

Czy pomyliłem:

- ☐ główną ideę autora?
- ☐ jedno konkretne pojęcie?
- ☐ podobne terminy?

MODUŁ 04

TRUDNIEJSZE TEMATY POPRZEZ CODZIENNE SYTUACJE

Od sytuacji, którą możesz zobaczyć, do pojęcia, które potrafisz wyjaśnić.

TOŻSAMOŚĆ

NIERÓWNOŚĆ

CODZIENNA SYTUACJA

PRACA

CO SIĘ TU DZIEJE?

WŁADZA

POJĘCIE SOCJOLOGICZNE

PAŃSTWO

DLACZEGO TO WAŻNE?

DEMOKRACJA

RUCHY SPOŁECZNE

Zasada tego modułu:
najpierw przykład — potem termin.

MODUŁ 04

TOŻSAMOŚĆ I RÓŻNORODNOŚĆ

Kim jestem i do jakich grup należę?

TOŻSAMOŚĆ

Sposób, w jaki człowiek rozumie siebie oraz swoje miejsce wśród innych ludzi.

PROŚCIEJ

Odpowiedź na pytanie: "Kim jestem?"

- UCZEŃ
- SPORTOWIEC
- MIESZKANIEC MIASTA
- PRZYJACIEL
- CZŁONEK RODZINY
- FAN MUZYKI

RÓŻNORODNOŚĆ

Obecność różnych doświadczeń, stylów życia, pozycji, cech, przekonań i sposobów uczestniczenia w społeczeństwie.

WAŻNE

RÓŻNICA ≠ AUTOMATYCZNIE NIERÓWNOŚĆ

Dwie osoby mogą się różnić, nie mając przy tym mniej praw, zasobów ani możliwości.

- Student A lubi sport.
- Student B interesuje się muzyką.

To jest różnica.

VS

- Student A może korzystać z zajęć szkolnych.
- Student B nie może uczestniczyć z powodu bariery finansowej.

Tutaj może pojawić się nierówność dostępu.

ĆWICZENIE

„Dwie osoby mają odmienne zainteresowania."

To pokazuje przede wszystkim:

A) różnorodność B) nierówność

Odpowiedź: różnorodność

PODSUMOWANIE

TOŻSAMOŚĆ → KIM JESTEM?

RÓŻNORODNOŚĆ → CZYM LUDZIE SIĘ RÓŻNIĄ?

NIERÓWNOŚĆ → CZY RÓŻNICE WIĄŻĄ SIĘ Z NIERÓWNYM DOSTĘPEM DO ZASOBÓW I MOŻLIWOŚCI?

MODUŁ 03

RÓŻNICA A NIERÓWNOŚĆ

Nie każda różnica między ludźmi oznacza nierówność społeczną.

RÓŻNICA

Oznacza, że ludzie nie są tacy sami pod względem cech, doświadczeń, zainteresowań, stylów życia albo pozycji społecznej.

NIERÓWNOŚĆ

Pojawia się wtedy, gdy różnice wiążą się z nierównym dostępem do zasobów, możliwości, prestiżu lub wpływu.

RÓŻNICA

Dwie osoby wybierają inne hobby.

→ Nie musi powodować przewagi jednej osoby nad drugą.

NIERÓWNOŚĆ

Dwie osoby chcą studiować, ale tylko jedna może sobie na to pozwolić.

→ Różnica w zasobach wpływa na ich możliwości.

SPRAWDŹ 3 PYTANIA

- Czy ludzie znajdują się w różnych sytuacjach?
- Czy jedna sytuacja daje większe możliwości lub zasoby?
- Czy ta przewaga ma społeczne konsekwencje?

→ Jeśli odpowiedź na 2 i 3 brzmi **TAK**, możemy mieć do czynienia z nierównością społeczną.

MINIĆWICZENIE

A

Sytuacja A:

Marta lubi muzykę, a Jan sport.

RÓŻNICA

B

Sytuacja B:

Marta ma dostęp do płatnych korepetycji, a Jan nie może sobie na nie pozwolić.

MOŻLIWA NIERÓWNOŚĆ

ZAPAMIĘTAJ

RÓŻNICA = NIEJEDNAKOWOŚĆ

NIERÓWNOŚĆ = NIEJEDNAKOWY DOSTĘP DO WAŻNYCH ZASOBÓW I MOŻLIWOŚCI

MODUŁ 03

STRATYFIKACJA SPOŁECZNA

Dlaczego społeczeństwo można przedstawić jako system różnych pozycji?

CO TO ZNACZY?

Stratyfikacja społeczna to uporządkowanie ludzi i grup w społeczeństwie według nierównego dostępu do cenionych zasobów i pozycji.

PROŚCIEJ

Nie wszyscy mają taki sam dostęp do pieniędzy, prestiżu, władzy i możliwości.

CO MOŻE RÓŻNICOWAĆ POZYCJĘ?

- DOCHÓD
- MAJĄTEK
- WYKSZTAŁCENIE
- PRESTIŻ
- WŁADZA
- DOSTĘP DO MOŻLIWOŚCI

PRZYKŁAD

OSOBA A
ma środki na studia, zna osoby pracujące w branży, może odbyć bezpłatny staż.

VS

OSOBA B
musi od razu podjąć pracę, nie ma kontaktów zawodowych, nie może pozwolić sobie na bezpłatny staż.

Czy ich formalny poziom edukacji jest taki sam?
Tak.

Czy ich możliwości są identyczne?
Nie.

NIE MYL

STRATYFIKACJA ≠ POJEDYNCZA RÓŻNICA MIĘDZY DWIEMA OSOBAMI

Dotyczy szerszego, trwałego układu nierówności społecznych.

ZAPAMIĘTAJ — STRATYFIKACJA = SYSTEM NIERÓWNYCH POZYCJI

MODUŁ 03

PRACA I KAPITALIZM

Praca to nie tylko wykonywanie zadań — to także relacja społeczna.

PRACA

Działalność, dzięki której ludzie wytwarzają dobra, świadczą usługi i zdobywają środki potrzebne do życia.

KAPITALIZM

System gospodarczy oparty m.in. na prywatnej własności środków produkcji, rynku, pracy najemnej oraz dążeniu do osiągania zysku.

PROŚCIEJ

WŁAŚCICIEL / FIRMA
posiada zasoby i organizuje produkcję

→ **PRACOWNIK**
sprzedaje swoją pracę

→ **PRODUKT / USŁUGA**

→ **RYNEK**

→ **PRZYCHÓD / ZYSK**

CODZIENNY PRZYKŁAD

Właściciel — posiada lokal i sprzęt.

Pracownik — wykonuje pracę za wynagrodzenie.

Klient — kupuje produkt.

PYTANIA SOCJOLOGICZNE

- Kto podejmuje decyzje?
- Kto ponosi ryzyko?
- Jak ustalane jest wynagrodzenie?
- Jak wygląda podział pracy?
- Czy wszyscy mają takie same możliwości negocjowania warunków?

WAŻNE

Socjologia pracy nie pyta tylko: „Co ktoś robi?"
W jakich warunkach pracuje?
Jakie ma prawa i obowiązki?
Jaką ma pozycję wobec innych?

„Osoba pracuje w firmie, ale nie jest właścicielem narzędzi ani produktu swojej pracy."

Który element jest najbardziej istotny?

A) praca najemna B) socjalizacja C) ruch społeczny

Odpowiedź: praca najemna

MODUŁ 03

WŁADZA I DOMINACJA

Dlaczego jedni ludzie mogą wpływać na zachowanie innych?

WŁADZA

Możliwość wpływania na decyzje, działania lub zachowania innych osób i grup.

PROŚCIEJ

Ktoś może sprawić, że inni zrobią coś, czego oczekuje.

DOMINACJA / PANOWANIE

W kontekście Webera: trwała relacja, w której polecenia określonych osób lub instytucji są uznawane za obowiązujące.

NIE KAŻDA WŁADZA DZIAŁA TAK SAMO

PRZYMUS

Robię to, bo boję się konsekwencji.

AUTORYTET

Robię to, bo uznaję prawo tej osoby do wydawania poleceń.

WPŁYW

Zmieniłem decyzję pod wpływem argumentów lub presji społecznej.

PRZYKŁAD

Nauczyciel prosi uczniów o oddanie pracy. Dlaczego uczniowie wykonują polecenie?

Ponieważ rola nauczyciela jest częścią uznanej struktury instytucjonalnej.

WEBER: 3 TYPY LEGITYMIZACJI PANOWANIA

TRADYCYJNA

wynika ze zwyczaju i tradycji.

CHARYZMATYCZNA

wynika z wiary w wyjątkowe cechy przywódcy.

LEGALNO-RACJONALNA

wynika z formalnych przepisów i stanowisk.

ĆWICZENIE

„Urzędnik podejmuje decyzję, ponieważ przepisy dają mu określone kompetencje."

Jakiego typu legitymizacji dotyczy powyższe zdanie?

Odpowiedź: **LEGALNO-RACJONALNY**

ZAPAMIĘTAJ

WŁADZA = MOŻLIWOŚĆ WPŁYWU

LEGITYMIZACJA = DLACZEGO LUDZIE UZNAJĄ TĘ WŁADZĘ ZA UPRAWNIONĄ

MODUŁ 04

PAŃSTWO I POLITYKA

Jak społeczeństwo organizuje władzę i wspólne decyzje?

PAŃSTWO

Trwała organizacja polityczna obejmująca określone terytorium, ludność oraz instytucje sprawujące władzę.

PROŚCIEJ

Państwo organizuje m.in.: prawo, administrację, bezpieczeństwo, część usług publicznych, zasady podejmowania wspólnych decyzji.

POLITYKA

Działania związane ze zdobywaniem, wykonywaniem i kontrolowaniem władzy oraz podejmowaniem decyzji dotyczących wspólnoty.

NIE MYL — PAŃSTWO ≠ RZĄD

PAŃSTWO

— szerszy i bardziej trwały system instytucji.

≠

RZĄD

— konkretna grupa osób kierująca częścią aparatu państwowego w określonym czasie.

PRZYKŁAD PRAKTYCZNY

Po wyborach zmienia się rząd. Czy państwo przestaje istnieć?

➡ Nie. Instytucje, prawo, administracja i terytorium nadal istnieją.

CO BADA SOCJOLOGIA POLITYKI?

- kto ma władzę
- jak podejmowane są decyzje
- kto uczestniczy
- kto jest wykluczany
- jak powstaje poparcie
- dlaczego ludzie akceptują lub kwestionują władzę

ĆWICZENIE

„Minister zostaje zastąpiony inną osobą." Zmieniał się:

- ○ cały system państwowy
- ◉ element rządu

Odpowiedź: element rządu

MODUŁ 05

OBYWATELSTWO I DEMOKRACJA

Bycie obywatelem to nie tylko dokument — to relacja między jednostką a wspólnotą polityczną.

OBYWATELSTWO

Status łączący jednostkę z państwem oraz związane z nim prawa i obowiązki.

DEMOKRACJA

System polityczny, w którym obywatele mają możliwość wpływania na władzę, bezpośrednio lub poprzez swoich przedstawicieli.

PROŚCIEJ

Obywatel może mieć:

PRAWA — polityczne, obywatelskie, społeczne

OBOWIĄZKI — wynikające z prawa i uczestnictwa we wspólnocie.

DEMOKRACJA TO NIE TYLKO WYBORY

- **WYBORY**
- **PRAWA OBYWATELSKIE**
- **PLURALIZM**
- **DEBATA PUBLICZNA**
- **KONTROLA WŁADZY**
- **UDZIAŁ OBYWATELI**

PRZYKŁADY UCZESTNICTWA

- głosowanie
- udział w konsultacjach
- petycja
- działalność społeczna
- uczestnictwo w debacie
- kontakt z przedstawicielami władz

NIE MYL — OBYWATELSTWO ≠ TYLKO POSIADANIE PASZPORTU

STATUS + PRAWA + OBOWIĄZKI + UCZESTNICTWO

„Mieszkańcy podpisują petycję dotyczącą transportu publicznego." To jest przykład:

- ○ uczestnictwa obywatelskiego
- ○ socjalizacji pierwotnej
- ○ stratyfikacji

Odpowiedź: uczestnictwa obywatelskiego

MODUŁ 04

RUCHY SPOŁECZNE

Jak ludzie organizują się, gdy chcą zmienić albo obronić coś ważnego?

CO TO ZNACZY?

Ruch społeczny to zbiorowe i względnie trwałe działanie ludzi dążących do zmiany społecznej albo obrony określonego stanu rzeczy.

PROŚCIEJ

Ludzie łączą się wokół wspólnego problemu lub celu i próbują wpłynąć na społeczeństwo.

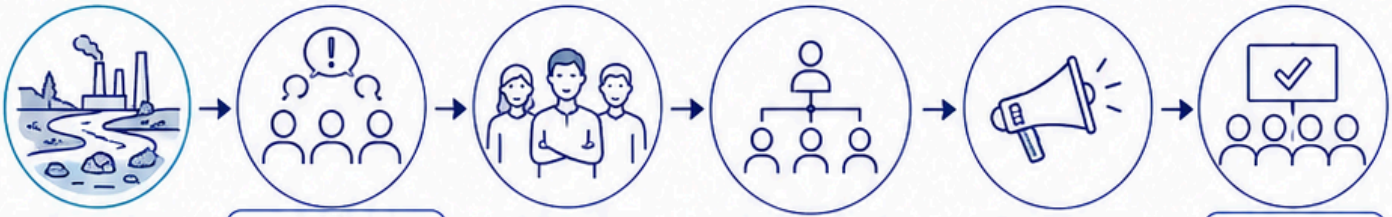

FORMY DZIAŁANIA

PETYCJE

Zbieranie podpisów i składanie petycji do władz lub instytucji.

KAMPANIE

Prowadzenie kampanii informacyjnych i społecznych.

PROTESTY

Publiczne manifestacje, marsze, wiece i demonstracje.

EDUKACJA

Zwiększanie świadomości poprzez warsztaty, wykłady, spotkania.

MEDIA SPOŁECZNOŚCIOWE

Wykorzystywanie platform online do informowania i mobilizowania.

ORGANIZOWANIE SPOŁECZNOŚCI

Budowanie sieci wsparcia i wzmacnianie lokalnych wspólnot.

UWAGA — RUCH SPOŁECZNY ≠ KAŻDY JEDNORAZOWY PROTEST

Ruch społeczny zwykle ma większą ciągłość, wspólne cele i pewną formę organizacji lub mobilizacji.

PRZYKŁAD

Grupa mieszkańców zauważa problem z zanieczyszczeniem rzeki, tworzy lokalną inicjatywę, zbiera podpisy, organizuje spotkania i domaga się zmiany polityki lokalnej.

Który element jest niezbędny, aby rozpoznać ruch społeczny?

A) przypadkowe spotkanie ludzi
B) wspólny cel i działanie zbiorowe
C) obecność jednej znanej osoby

Poprawna odpowiedź: **B**

MODUŁ 05

UTRWAL, SPRAWDŹ I ODZYSKAJ PEWNOŚĆ

Teraz nie uczysz się nowych definicji.
Sprawdzasz, czy naprawdę potrafisz używać tego, czego już się nauczyłeś.

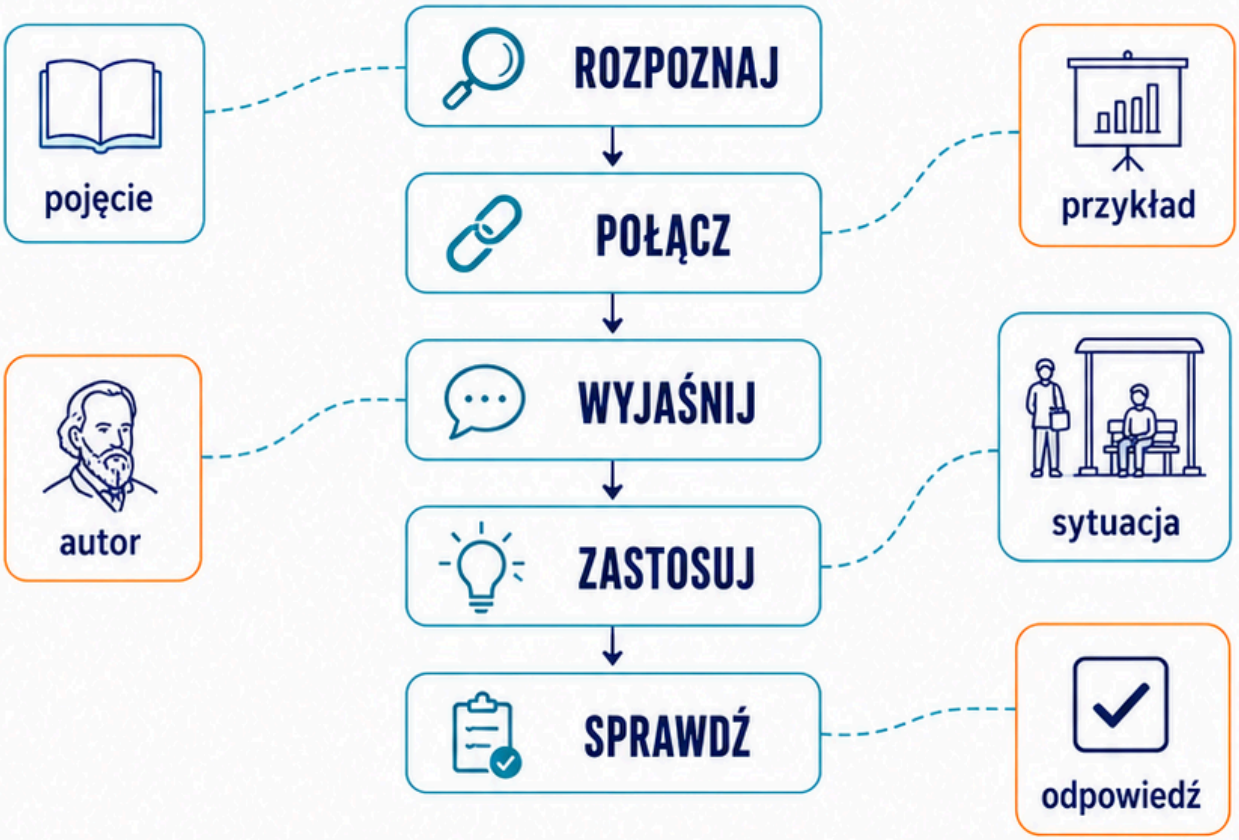

REGUŁA CENTRALNA

1. Spróbuj samodzielnie.
2. Zaznacz, gdzie pojawiła się trudność.
3. Wróć tylko do tego elementu.
4. Spróbuj ponownie.

Błąd nie oznacza, że trzeba powtarzać cały materiał.
Błąd pokazuje, co dokładnie warto jeszcze przećwiczyć.

MODUŁ 03

POŁĄCZ POJĘCIE Z PRZYKŁADEM

Jeśli rozumiesz termin, powinieneś potrafić rozpoznać go w konkretnej sytuacji.

INSTRUKCJA — Połącz każde pojęcie z najbardziej odpowiednim przykładem.

POJĘCIA

- **A** SOCJALIZACJA
- **B** NORMA SPOŁECZNA
- **C** ROLA SPOŁECZNA
- **D** ANOMIA
- **E** STRATYFIKACJA
- **F** BIUROKRACJA
- **G** RUCH SPOŁECZNY
- **H** ALIENACJA

PRZYKŁADY

1. Pracownik wykonuje codziennie ten sam fragment zadania i nie ma kontroli nad całym procesem.
2. Dziecko obserwuje rodziców i uczy się zasad zachowania podczas wspólnego posiłku.
3. W urzędzie każdy pracownik ma określone kompetencje, a decyzje podejmowane są według formalnych procedur.
4. Od nauczyciela oczekuje się prowadzenia lekcji i oceniania pracy uczniów.
5. Po bardzo gwałtownej zmianie społecznej ludzie nie wiedzą, jakie zasady nadal obowiązują.
6. Grupa mieszkańców organizuje kampanię w celu zmiany lokalnych przepisów.
7. W bibliotece oczekuje się zachowania ciszy.
8. Ludzie mają nierówny dostęp do dochodu, prestiżu i możliwości.

KLUCZ

A–2, B–7, C–4, D–5, E–8, F–3, G–6, H–1

SAMOOCENA

- ☐ 7–8 poprawnych — Rozpoznaję pojęcia pewnie.
- ☐ 5–6 poprawnych — Potrzebuję krótkiej powtórki.
- ☐ 0–4 poprawne — Wracam do konkretnych kart, których dotyczą błędy.

MODUŁ 05

ZNAJDŹ BŁĘDNE WYJAŚNIENIE

Nie wystarczy rozpoznać poprawną definicję.
Naucz się również zauważać typowe uproszczenia.

1

Kultura oznacza przede wszystkim sztukę, muzykę i literaturę.

○ POPRAWNE
◉ BŁĘDNE

✕ **ODPOWIEDŹ: BŁĘDNE**

DLACZEGO?
Kultura obejmuje także normy, wartości, język, symbole, zwyczaje i wiedzę.

2

Rola społeczna oznacza oczekiwania związane z określonym statusem.

○ POPRAWNE
○ BŁĘDNE

✓ **ODPOWIEDŹ: POPRAWNE**

3

Każda różnica między ludźmi jest nierównością społeczną.

○ POPRAWNE
◉ BŁĘDNE

✕ **ODPOWIEDŹ: BŁĘDNE**

DLACZEGO?
Nierówność wiąże się z nierównym dostępem do ważnych zasobów, możliwości lub pozycji.

4

Biurokracja u Webera oznacza po prostu niepotrzebną papierologię.

○ POPRAWNE
◉ BŁĘDNE

✕ **ODPOWIEDŹ: BŁĘDNE**

DLACZEGO?
To typ formalnej organizacji opartej na przepisach, hierarchii i określonych kompetencjach.

5

Socjalizacja kończy się wraz z dzieciństwem.

○ POPRAWNE
◉ BŁĘDNE

✕ **ODPOWIEDŹ: BŁĘDNE**

DLACZEGO?
Socjalizacja trwa również w późniejszych etapach życia.

GDY ODPOWIADASZ "BŁĘDNE", DODAJ: "Dlaczego?'

MODUŁ 05

ROZPOZNAJ AUTORA

Nie patrz na nazwisko. Najpierw rozpoznaj sposób myślenia.

INSTRUKCJA

Przeczytaj każde zdanie i zaznacz autora,
którego sposób myślenia najlepiej do niego pasuje.

1 Wspólne normy i instytucje pomagają utrzymywać spójność społeczeństwa.

☐ DURKHEIM ☐ MARX ☐ WEBER

Odpowiedź: **DURKHEIM**

2 Aby zrozumieć nierówności, trzeba sprawdzić, kto kontroluje zasoby i środki produkcji.

☐ DURKHEIM ☐ MARX ☐ WEBER

Odpowiedź: **MARX**

3 To samo zachowanie może mieć różne znaczenie w zależności od motywacji osoby.

☐ DURKHEIM ☐ MARX ☐ WEBER

Odpowiedź: **WEBER**

4 Gwałtowne zmiany społeczne mogą osłabić normy i prowadzić do anomii.

☐ DURKHEIM ☐ MARX ☐ WEBER

Odpowiedź: **DURKHEIM**

5 Formalne stanowiska, hierarchia i procedury są charakterystyczne dla biurokracji.

☐ DURKHEIM ☐ MARX ☐ WEBER

Odpowiedź: **WEBER**

6 Pracownicy i właściciele mogą mieć odmienne interesy ekonomiczne.

☐ DURKHEIM ☐ MARX ☐ WEBER

Odpowiedź: **MARX**

METODA RATUNKOWA

Jeśli nie znasz odpowiedzi, zadaj sobie trzy pytania:

Czy zdanie dotyczy głównie...

- NORM I WIĘZI? → **DURKHEIM**
- KLAS I KONFLIKTU? → **MARX**
- SENSU DZIAŁANIA LUB ORGANIZACJI? → **WEBER**

UWAGA

To uproszczony schemat pomocniczy. Każdy z tych autorów analizował społeczeństwo szerzej niż pokazują trzy hasła.

MODUŁ 05

PRZECZYTAJ SYTUACJĘ SPOŁECZNĄ

Jedna sytuacja może zawierać kilka różnych pojęć socjologicznych.

SYTUACJA

Nowa uczennica rozpoczyna naukę w szkole.
Szybko zauważa, że podczas lekcji obowiązują określone zasady zachowania.
Obserwuje innych uczniów i stopniowo uczy się, kiedy można zabrać głos, jak przygotowywać się do zajęć i czego oczekują nauczyciele.
Dołącza również do szkolnego koła teatralnego, gdzie poznaje nowe osoby i otrzymuje konkretne zadania.

KROK 1 — ZNAJDŹ POJĘCIA

Uczenie się zasad funkcjonowania w szkole to:

_____

Oczekiwanie, że uczeń przygotuje się do lekcji, jest przykładem:

_____

Koło teatralne może być przykładem:

_____

„Uczeń" jest przykładem:

_____

KROK 2 — WYJAŚNIJ

Dlaczego obserwowanie innych uczniów może być elementem socjalizacji?

POPRAWNE ODPOWIEDZI

1. SOCJALIZACJA
2. NORMA SPOŁECZNA / ELEMENT ROLI
3. GRUPA SPOŁECZNA
4. STATUS SPOŁECZNY

KROK 3 — ZOBACZ POWIĄZANIA

SZKOŁA
↓
INSTYTUCJA
↓
KLASA / KOŁO
↓
GRUPY
↓
STATUSY I ROLE
↓
NORMY
↓
SOCJALIZACJA

W prawdziwym życiu pojęcia socjologiczne prawie nigdy nie występują całkowicie osobno.

OD PRZYKŁADU DO POJĘCIA

Tym razem nie dostajesz definicji. Sam musisz rozpoznać, jakie pojęcie opisuje sytuację.

INSTRUKCJA

Przeczytaj sytuację. Wpisz najbardziej odpowiednie pojęcie socjologiczne.

1

W rodzinie dziecko stopniowo uczy się, jak zwracać się do innych, jakie zachowania są akceptowane i czego oczekuje się podczas wspólnych posiłków.

_____

Odpowiedź: **SOCJALIZACJA**

2

W urzędzie obowiązuje hierarchia stanowisk, szczegółowe procedury oraz jasno określone kompetencje pracowników.

_____

Odpowiedź: **BIUROKRACJA**

3

Mieszkańcy dzielnicy przez kilka miesięcy organizują spotkania, zbierają podpisy i prowadzą kampanię na rzecz utworzenia parku.

_____

Odpowiedź: **RUCH SPOŁECZNY**

4

Po gwałtownej zmianie gospodarczej dotychczasowe zasady tracą znaczenie, a ludzie nie wiedzą, czego mogą oczekiwać.

_____

Odpowiedź: **ANOMIA**

5

Jedna grupa ma znacznie większy dostęp do dochodu, prestiżu i dobrej edukacji niż inne grupy.

_____

Odpowiedź: **STRATYFIKACJA SPOŁECZNA / NIERÓWNOŚĆ SPOŁECZNA**

6

Pracownik wykonuje przez wiele godzin jeden mały etap produkcji i nie ma wpływu na cały proces ani gotowy produkt.

_____

Odpowiedź: **ALIENACJA**

7

Od lekarza oczekuje się określonych zachowań wynikających z jego pozycji zawodowej.

_____

Odpowiedź: **ROLA SPOŁECZNA**

SPRAWDŹ SWÓJ TOK MYŚLENIA

- ☐ Nie znałem pojęcia.
- ☐ Znałem pojęcie, ale nie rozpoznałem przykładu.
- ☐ Pomyliłem je z podobnym terminem.

To, gdzie pojawia się błąd, mówi ci, czego naprawdę potrzebujesz w dalszej nauce.

MODUŁ 05

20 NAJWAŻNIEJSZYCH POJĘĆ

Jedna strona do szybkiej powtórki przed lekcją, kartkówką albo sprawdzianem.

1. PODSTAWY

1 SPOŁECZEŃSTWO
Ludzie połączeni relacjami, instytucjami, normami i kulturą.

2 GRUPA SPOŁECZNA
Ludzie połączeni więzią, relacją lub wspólnym celem.

3 STATUS SPOŁECZNY
Pozycja zajmowana przez człowieka.

4 ROLA SPOŁECZNA
Oczekiwania związane z określonym statusem.

5 SOCJALIZACJA
Uczenie się funkcjonowania w społeczeństwie.

2. ZASADY I KULTURA

6 NORMA SPOŁECZNA
Reguła oczekiwanego zachowania.

7 WARTOŚĆ
To, co jest uznawane za ważne lub pożądane.

8 KULTURA
Normy, wartości, język, symbole, wiedza i zwyczaje.

9 INSTYTUCJA SPOŁECZNA
Trwały sposób organizowania ważnych obszarów życia.

10 TOŻSAMOŚĆ
Sposób rozumienia siebie i własnego miejsca w społeczeństwie.

3. NIERÓWNOŚCI I PRACA

11 NIERÓWNOŚĆ SPOŁECZNA
Nierówny dostęp do zasobów i możliwości.

12 STRATYFIKACJA
System trwałych nierówności między pozycjami społecznymi.

13 KLASA SPOŁECZNA
Pozycja społeczno-ekonomiczna grupy.

14 ALIENACJA
Oddzielenie człowieka od procesu i efektów własnej pracy.

15 ANOMIA
Osłabienie lub niejasność norm społecznych.

4. WŁADZA I DZIAŁANIE

16 WŁADZA
Możliwość wpływania na działania innych.

17 BIUROKRACJA
Formalna organizacja oparta na hierarchii i procedurach.

18 DZIAŁANIE SPOŁECZNE
Działanie mające znaczenie i odnoszące się do innych ludzi.

19 OBYWATELSTWO
Relacja jednostki z państwem obejmująca prawa i obowiązki.

20 RUCH SPOŁECZNY
Zbiorowe działanie nastawione na zmianę lub jej powstrzymanie.

TRZY PYTANIA DO POWTÓRKI

CO TO ZNACZY?

.....
.....
.....

JAKI JEST PRZYKŁAD?

.....
.....
.....

Z CZYM MOGĘ TO POMYLIĆ?

.....
.....
.....

MODUŁ 05

MOJA KARTA POSTĘPU

Nie sprawdzaj tylko, ile pamiętasz. Zobacz, co potrafisz zrobić z wiedzą.

TEMAT / POJĘCIE	1	2	3	4
_____	☐	☐	☐	☐
_____	☐	☐	☐	☐
_____	☐	☐	☐	☐
_____	☐	☐	☐	☐
_____	☐	☐	☐	☐
_____	☐	☐	☐	☐

SKALA

1 — **JESZCZE NIE ROZUMIEM**
Potrzebuję prostszego wyjaśnienia.

2 — **ROZPOZNAJĘ**
Rozumiem pojęcie, gdy widzę definicję lub przykład.

3 — **WYJAŚNIAM**
Potrafię samodzielnie wyjaśnić pojęcie.

4 — **STOSUJĘ**
Potrafię rozpoznać i zastosować pojęcie w nowej sytuacji.

CO POPRAWIŁO SIĘ NAJBARDZIEJ?

_____
_____
_____
_____

CO NADAL SPRAWIA MI TRUDNOŚĆ?

_____
_____
_____
_____

MÓJ NASTĘPNY MAŁY KROK

- ☐ wrócę do jednej definicji
- ☐ znajdę nowy przykład
- ☐ porównam dwa pojęcia
- ☐ wykonam ćwiczenie
- ☐ wyjaśnię temat komuś innemu

DATA

_____

POWTÓRZĘ PONOWNIE

_____

POSTĘP NIE ZAWSZE OZNACZA „JUŻ WSZYSTKO WIEM".
Czasem postęp oznacza: „Teraz dokładnie wiem, czego jeszcze nie rozumiem".

MODUŁ 05

CO JUŻ POTRAFIĘ?

Końcowa checklista — sprawdź nie to, co przeczytałeś, ale to, co potrafisz zrobić samodzielnie.

1 POTRAFIĘ WYJAŚNIAĆ

- [ ] Potrafię powiedzieć własnymi słowami, czym jest społeczeństwo.
- [ ] Potrafię odróżnić grupę społeczną od przypadkowej zbiorowości.
- [ ] Potrafię wyjaśnić różnicę między statusem a rolą społeczną.
- [ ] Potrafię podać przykład socjalizacji.
- [ ] Potrafię odróżnić normę od wartości.

2 POTRAFIĘ ŁĄCZYĆ POJĘCIA

- [ ] Rozumiem, jak kultura, normy, wartości i socjalizacja łączą się ze sobą.
- [ ] Potrafię odróżnić różnicę społeczną od nierówności.
- [ ] Potrafię wyjaśnić, czym jest stratyfikacja społeczna.
- [ ] Potrafię rozpoznać władzę, instytucję i ruch społeczny w konkretnej sytuacji.

3 POTRAFIĘ ROZRÓŻNIAĆ AUTORÓW

- [ ] Kojarzę Durkheima z normami, więzią i spójnością społeczną.
- [ ] Kojarzę Marksa z klasami, pracą, własnością i konfliktem.
- [ ] Kojarzę Webera z działaniem społecznym, sensem, władzą i biurokracją.
- [ ] Potrafię rozpoznać autora na podstawie sposobu analizowania problemu.

4 POTRAFIĘ PRACOWAĆ SAMODZIELNIE

- [ ] Gdy widzę trudną definicję, potrafię rozbić ją na prostsze elementy.
- [ ] Potrafię znaleźć przykład dla nowego pojęcia.
- [ ] Potrafię wskazać, z czym mogę pomylić dane pojęcie.
- [ ] Gdy popełniam błąd, potrafię określić, czego dokładnie nie rozumiem.

OSTATNIE PYTANIE

CZY POTRAFIĘ WYJAŚNIĆ TO KOMUŚ INNEMU?

- [ ] JESZCZE NIE
- [ ] Z POMOCĄ
- [ ] SAMODZIELNIE
- [ ] SAMODZIELNIE I NA NOWYM PRZYKŁADZIE

Nie musisz znać każdej definicji słowo w słowo. Najważniejsze jest to, aby rozumieć sens pojęć, widzieć związki między nimi i potrafić wykorzystać je do analizowania rzeczywistych sytuacji społecznych. Jeśli dziś potrafisz wyjaśnić więcej niż na początku — zrobiłeś postęp.

NIE ROZUMIEM → ROZPOZNAJĘ → ROZUMIEM → WYJAŚNIAM → STOSUJĘ